

El tallantó(ALDC, VII, 1659. El *tallantó*)

L'enunciat correspon a una 'eina generalment de pala, de dos talls a un extrem del ferro, un horitzontal, com de pala, i l'altre a manera de destraleta, o amb tall horitzontal a ambdós extrems' (veg. il. 964 de l'ALDC, IV, i 2126, 2157 de l'ALDC, VII).

Tallantó és un dim. de *tallant* 15, 19, 49, 113, 181, part. de present de *tallar* (< TALEARE); var. *taiantó* 46, 56, amb iodització; *tallantonet* 130, amb doble dim.; mall. *t[e]ant* 77, amb pas de [ə] 'a] a [e 'a] pel hiat de les dues vocals centrals, un cop caiguda la iod.

Martellina és un der. de *martell* (< llat. vg. MARTĒLLUS, var. de MARTŪLUS, interpretat com a dim.) amb el suf. dim. *-ina* (< -INA), present en altres geosinònims (*picolina*, *magaiïna*, *caputxina*), i amb metàfora deguda a la seva forma; var. *martell de punta* 71, *martell de picoleta* 142, *martelleta* 25, 182 i el seu *m. martellet* 51; semblantment s'esdevé en *maceta* 35, 42, der. dim. de *maça* (< llat. vg. *MATTĒA).

Picola parteix del nucli *pica* 67, de verbal de *picar*, d'origen expressiu i onomatopèic, amb el suf. dim. *-ola* (< -OLA) (*m. picol* 177) i amb el doble dim., *picolina* 27, 103; doc. val.: Escrig, 1851 ("la *picoleta* pera asentar taulélls de c'usen els obrérs de vila"); Pla, 1880 ("picoleta de obrer"); *piqueta*, amb el suf. també dim. *-eta* (< -ĪTTA), i *picassa* 24, amb el valor originari de relació (Moll, 1952: § 362). *Picoleta* i, menys, *piqueta* es troben també en murcianomanxec i podrien, en el cas val., haver contribuït al seu assentament (cf. *ALeCMan*, mapa 730).

El llat. ASCIA 'eina per a desbastar la fusta; varietat de tallantó', origen de *aixa*, ha rebut el doble suf. dim. en *aixoleta* 83 i el simple en *uixol* (var. *uisol* 72, per etimologia popular: "ui [ull] sol"), amb un canvi de la vocal de l'arrel que pot ser degut a una assimilació

a la [o] tònica (DCVB), però que en mall. esperariem **oixol*; potser el canvi es podria atribuir a una homonimització formal amb *uixol* 'parany, trampa' (< llat. USTIOLU, pròpiament 'porteta'), doc. en mall. (Veny, 1978 a: 115-116); també és der. de *aixa*, a partir de *aixada*, el dim. *xadó* 84, var. aferètica de *aixadó*. Són localismes *magaiïna* 26, der. de *magai* ('magall'), d'origen incert, amb tractament ioditzant; *escarpellet* 117, dim. de *escarpell* 'tallant a manera de destraleta'. Mots que es basen en la 'punta' de l'extrem del ferro: *bec* 79 (< BECCUS, d'origen gàl·lic), per metonímia; *puntero* 93, der. de *punta*, d'estructura castellanitzant; *caputxina* 98, dim. de *caputxa* (< baix llat. CAPUTIA), per procés metafòric; *escoda* 115, pròpiament 'eina de picar pedra, amb punta als dos extrems' (potser der. de *escodar* < EXCUTERE 'sacsejar, arrencar'); dim. *escoreta* 101, amb canvi de [d] = [r]. Mots que depenen de la funció que realitzen: *escatadora* 111, der. de *escatar* 'netejar' (probablement der. de *escat* 'peix d'escata molt forta' [SQUATUS]), com *escateta* 54, amb els suf. *-ador* i *-eta*, respectivament; *rascadora* 188, *rasqueta* 133, der. de *rascar* (< *RASICARE, intensiu de RADĒRE 'raure').

Finalment, desconeixem la motivació de *espoleta* 90, que podria procedir del dim. del cast. *espuela*.

El referent, d'estructura variable, alberga diversos significants. *Martellina* ocupa gran part del cat. central, mentre que *tallantó* s'estén per una isoglossa allargada del nord-occ., que comparteix amb *piqueta*. *Picola* i *piqueta* presenten una àrea força compacta en val., potser relacionada amb una expansió del murcià i manxec, i el mall. i men. han innovat un *aixol* en *uixol*. Són mots normatius *tallantó* i *picola*, des del DOrt, 1917.